

NOTAT fra DanBIF Workshop om retningslinjer for en dansk taxonliste – *Hvem er de, hvad hedder de og hvor hører de til?*

Projekt allearter.dk, København d. 16. november 2011

1. december 2011,
Sammenfattet af Isabel Calabuig, bistået af Lars Skipper, Lotte Endsleff, Conny Asmussen Lange og Jørgen Eilenberg

DanBIF har afholdt en workshop om projektet allearter.dk, d. 16. november 2011 i København. Workshoppen var organiseret af projekt allearter.dk's leder, Lars Skipper, og DanBIF-sekretariatet.

Formålet med dette notat er kort at orientere om indholdet af workshoppen, hvilke konklusioner der blev draget fra diskussionerne, og hvad fremtidsplanerne er for en dansk taxonliste.

Ved workshoppen deltog 46 taxonomiske eksperter og andre relevante og kompetente personer fra hele landet. En liste over deltagere findes til sidst i notatet.

Det endelige program for dagen ligger på www.allearter.dk/nyheder.htm.

De overordnede mål for workshoppen var:

- Skitsering af de vigtigste problemstillinger omkring arbejdet med allearter.dk
- Afklaring af retningslinjer for taxonlisten
- At bane vejen for et øget samarbejde om en national taxonliste. Hvem og hvordan?

Powerpoint-præsentationen, der udgjorde rammerne for workshoppens diskussioner og præsentation af projekt allearter.dk, kan ligeledes findes på projektets hjemmeside på: www.allearter.dk/nyheder.htm.

Allearter.dk - en kort introduktion:

I skrivende stund rummer allearter.dk 32.127 arter samt nogle hundrede underarter, varieteter m.v. Indtil videre er intraspecifikke taxa kun medtaget for karplanter, svampe og laver. Det er forventeligt, at listen kan boostes til omkring 35.000 arter, men så begynder det at blive svært at nå højere op med vores nuværende viden.

Hjemmesiden opererer med det subjektive begreb artsgrupper, der omfatter grupper af arter, som traditionelt har været behandlet samlet, men ikke nødvendigvis udgør naturlige systematiske enheder. Disse kan rumme alt fra en enkelt til flere tusinde arter og dække fra en enkelt familie til en eller flere rækker.

Hver artsgruppe præsenteres på allearter.dk i form af hhv. en artsliste samt et infoark med angivelse af bl.a. overordnede referencer samt en historisk oversigt over tidligere publicerede tjeklister etc.

I skrivende stund kan artslistes findes på hjemmesiden for de bearbejdede artsgrupper. Herudover kan der downloades en komplet liste over samtlige taxa i forskellige versioner og formater. En dynamisk hjemmeside med mulighed for søgning og filtrering er under udarbejdelse.

Dyreriget er stor set "i hus", kun enkelte artsgrupper mangler (bjørnedyr, polyptyd, fladorme og rundorme). Det samme gælder karplanter, mosser og de vigtigste svampegrupper. Men det er vigtigt at pointere, at den reelle dækning af de enkelte artsgrupper er meget svingende. Nogle af grupperne er de rene "sorte huller", da vores viden om disse i Danmark er meget utilstrækkelig p.t. Det gælder bl.a. mider, de fleste snyltehvepse, nogle grupper af krebsdyr (især vandlopper og muslingekrebs) og lus.

Med projekt allearter.dk er der gjort nye landvindinger i form af artslistes, for hvilke der aldrig tidligere har eksisteret samlede listes over danske arter. Det gælder bl.a. havsvampe, hjuldyr, krebsdyr, bløddyr og årevinger.

I foråret 2011 blev der, i samarbejde med Naturstyrelsen, integreret oplysninger om forvaltningsstatus (rødlistede arter, fredede arter, habitat-arter m.fl.).

Diskussionsemner på allearter-workshop og eventuelle konklusioner

Powerpoint-præsentationen, der udgjorde rammerne for workshopens diskussioner, er som nævnt ovenfor at finde på www.allearter.dk/nyheder.htm, ligesom det endelige program, der rummer uddybende kommentarer til nogle af de nedenstående problemstillinger.

Diskussionsemne 1 – Hvad er en dansk art?

Problemstillinger

- Afgrænsning af taxonlisten - historisk, geografisk og især mht. introducerede arter
- Parallel-liste over ikke-danske arter?

Uddrag af holdninger fremsat:

Ole Karsholt: En dansk art er en art, der er fundet i Danmark, som så kan have kategorier angivet for om den er ynglende, tilfældig gæst, indslæbt osv. - det må handle om at have så mange arter med på listen som muligt.

Hans Baagøe: Enig i, at så mange arter som muligt skal med på en liste, med passende kategorisering, for hvis en art ikke er på listen kan den ikke forvaltes. Det er således vigtigt med en bruttoliste, f.eks. for at få en "early warning", hvis arten pludselig begynder at opføre sig invasivt.

Karsten Schnack: En komplet taxonliste vil ikke kun spille en vigtig rolle i naturvidenskabelige kredse, men også i forvaltningen af, og formidlingen og undervisningen om, den danske natur. En komplet dansk taxonliste har også en stor symbolværdi – vær derfor påpasselig i ordvalg ved kategorisering, brug neutralt sprog og giv sorteringsmulighed.

Morten D.D. Hansen: Plus-arter er indikatorer for naturkvalitet, dvs. arter fra god, gammel, dansk natur. Det er vigtigt at sådanne arter findes i listerne.

Konklusion:

Det er ikke muligt at nå til en endegyldig definition af, hvad en dansk art er, som samtidig tilfredsstill alle anvendelsesområder for en komplet taxonliste. Grænserne er forskellige alt efter hvad formålet er med brugen af data. Vi skal således inkludere så meget som muligt efter grundig diskussion af, hvad det er rimeligt at medtage (ift. marine grænser, sub-fossile grupper etc.), med

behørig forklaring af forekomst. Af operationelle hensyn bør der dog findes en rimelig grænse for f.eks. tidligere forekommende arter (minimum sidste istid) og for forventelige arter. Listen skal være meget inklusiv og rigt annoteret. Brugere af listen skal have mulighed for på hjemmesiden at filtrere efter ønskede kriterier til dannelse af specifikke lister. DanBIF skal arbejde på at taxonlisten bliver den autoritative liste for landet, med tydelige kriterier for kategorisering og ordentlig kvalitetssikring med tilknyttede ansvarlige eksperter for de forskellige taxonomiske grupper.

Diskussionsemne 2 – Dokumentationskrav

Typer af dokumentation:

- Ekspertlister
- Trykte referencer
- Online-referencer (f.eks. FAEU)
- Andet (f.eks. pers. medd.)

Typer af kildedokumentation:

- Belæg
- Fotodokumentation
- Observation

Problemstillinger

- Begrænsning i brugen af danske referencer?
- Er det ok "ukritisk" at benytte udenlandske referencer?
- Hvem skal sige god for nye arter angivet på f.eks. fagleognatur.dk? (bl.a. tovinger og årevinger)
- Hvornår må en art komme med på listen?

Uddrag af holdninger fremsat:

Conny Asmussen Lange: Kriterier til dokumentation er forskellige alt efter hvilken taxonomisk gruppe der er tale om – så de kan ikke lægges entydigt fast for allearter.dk.

Morten D.D.Hansen: Det er vigtigt for en given art tydeligt at kunne angive, hvor dokumentationen er i orden og hvor den ikke er.

Finn N. Rasmussen: Har oplevet, at det er svært, til tider umuligt, at få rettet åbenlyse fejl i databaser. Allearter.dk skal sørge for at have procedurer for at få rettet fejl nemt og hurtigt.

Jens H. Petersen: En vigtig brik i allearter.dk-projektet er at få oprettet gode og stabile ekspertgrupper, der bl.a. kan bistå Lars Skipper i beslutninger om arters gyldighed på taxonlisten.

Henrik Enghoff: Det er netop DanBIFs ønske, at der opbygges sådanne ekspertgrupper.

Hans Baagøe: Disse eksperter skal sørge for en rigtig god kvalitetssikring.

Peter Wind: Netværket af eksperter for og brugere af taxonlisten kunne via DanBIF fremsætte et ønske til Naturstyrelsen (Miljøministeriet) om at opgradere allearter.dk-projektet, så vi får en rigtig artsdatabase i Danmark lige som man har i Sverige og Norge.

Christian Lange og Kathe Rose Jensen: Fremsatte at allearter.dk-projektet skal forholde sig til, hvordan man løser problem med, at der er taxonomiske grupper, som i Danmark enten ikke har eksperter eller hvor eksperterne er højt oppe i årene.

Thomas Pape: anbefaler, at der igangsættes en diskussion af dimensioneringen af projektet: Hvad gør vi – Hvordan gør vi det – Hvem gør det – og hvornår.

Flere deltagere anbefalede, at også referencer på arter medtages, så brugere af listen også får forklaring på f.eks. fejlbestemmelser og fejlagtige angivelser af forekomsten af arter.

Konklusion:

Udviklingen af projekt allearter.dk skal planlægges og dimensioneres grundigt. Taxonlisten skal være meget inkluderende med rig annotering og god dokumentation for de enkelte arter, og der skal være mulighed for filtrering af dataposter efter dokumentationstype og -grad. Der skal opbygges et godt netværk af eksperter, der bistår med arbejdet. Der skal skabes procedure for effektiv opdatering af lister.

Diskussionsemne 3 – Videnskabelige navne & systematik

Problemstillinger

1. Dansk ekspertise contra de store internationale spillere
2. Hvordan håndterer vi taxa, der ikke kan matches med "de store"?
3. Aktualitet contra praktikalitet
4. Vigtigheden af systematiske "mellemniveauer"
5. Opdatering (hvornår, hvordan og hvem)
6. Brug af synonymmer
7. Systematisk sortering

Uddrag af holdninger fremsat:

Finn Borchsenius: Vi bør måske splitte diskussionen i to mellem henholdsvis rene synonymmer til artsnavne og systematisk indplacering af arter. For m.h.t. førstnævnte kan projektet nemt følge trop.

Henrik Enghoff: Man kunne samkøre de nordiske artslistor og have nordiske ekspertgrupper.

Jens H. Petersen: Et godt dansk navn er rigtig godt at have, så kan det latinske ændre sig efter den officielle navngivning.

Morten D.D. Hansen: Taxonlisten på allearter.dk SKAL være det autoriserede arts-backbone for Danmark, og de decentrale brugere skal kunne trække på en troværdig up-to-date liste. Derfor skal der søges penge til, at der implementeres en automatisk opdateringsprocedure.

Jon Feilberg: Mht. synonymmer anbefales det at finde inspiration på hjemmesiden "Checklista över Nordens kärlväxter" (af Thomas Karlsson, Naturhistoriska Riksmuseet, på adressen: <http://www2.nrm.se/fbo/chk/chk3.htm>).

Konklusion:

De synonymmer, der medtages i taxonlisten, skal kun være de vigtigste: de der benyttes i tidligere (danske) lister, bestemmelsesværker etc., samt de, der ellers vil kunne risikere at forvirre brugerne, f.eks. chresonymer (gyldigt navn der er brugt om en forkert art). DanBIF-sekretariatet og Lars Skipper skal over for ekspertgrupperne komme med en klar formulering af, hvilke oplysninger / databasefelter der ønskes information om til taxonlisten på allearter.dk.

Lad det være ekspertgrupper, der beslutter relevante synonymmer og arters systematiske indplacering. Vigtigheden af systematiske "mellemniveauer" varierer efter hvilken overordnet taxonomisk gruppe, der er tale om – lad det være op til eksperterne at beslutte, hvad der skal med. Listen skal opdateres med rimelig hyppighed, der fastlægges nærmere, samt når der er større ændringer for en gruppe, og det skal kunne ses, hvad der er nyt siden sidste opdatering. Der skal således være faste versioner, f.eks. version 2011.

Diskussionsemne 4 – Danske navne

Kilder til danske navne

I alt lidt over 10.000 taxa eller knap en tredjedel af arterne på taxonlisten er pt. forsynet med dansk navn. Navnene er baseret på:

- Navneudvalg
- Trykte referencer
- Online-referencer
- Upublicerede referencer

Problemstillinger

- Der er ingen skrevne regler for navngivning med danske navne
- Hvilke referencer for danske navne skal, bør eller kan benyttes på taxonlisten?
- Danske navne på højere taxonomiske niveauer
- Hvad gør vi, når der er flere bud på danske navne?
- Oprettelse af navneudvalg?

Uddrag af holdninger fremsat:

Peter Wind: Allearter.dk bør opnå at få gennemslagskraft nok, således, at f.eks. forlag ikke bare kan udgive bøger etc., hvor navne er tilfældigt oversat til dansk.

Ole B. Lyshede: Hold fast i hævdvundne artsnavne, inkl. navne med "almindelig" foran (idet det typisk er ud fra den art, at slægten er beskrevet for Danmark).

Karsten Schnack: Henviser til tidligere drøftelser af dette emne i Entomologiske Meddelelser nr. 1, 1990 samt til indledningen til Projekt Danske Dyrenavnes publikationer.

Pointerer, at danske navne på arter har stor betydning for undervisning og formidling om biodiversitet, samt for rekruttering af nye eksperter i taxonomiske grupper, uden at disse personer behøver at "have den store latinprøve". Danske navne har også betydning for formidling til beslutningstagere og bevillingsgivere i forbindelse med f.eks. ordentlig forvaltning og fredning, og ikke mindst m.h.t. engagement og opmærksomhed på naturværdier i befolkningen.

Vil gerne, at Projekt Danske Dyrenavne kan videreføres i projekt allearter.dk-regi.

Det er ikke fordi ALT skal have dansk navn, men så mange som muligt bør få navn, for man kan ikke vide, hvornår man får brug for det (f.eks. for invasive arter og skadedyr).

Jon Feilberg: Kan man i felten kende arten, skal den have et dansk navn – også underarter for f.eks. planter.

Conny Asmussen Lange: Ud over det officielle danske navn så giv også mulighed for på taxonlisten at angive andre anvendte danske navne – dvs. "synonymer" for danske navne.

Morten D.D. Hansen: At kaste forslag til dansk navn for en art i plenum kan være ret effektivt. Hent inspiration fra, hvad de gør i Sverige.

Karsten Schnack: Men send ikke navne i plenum uden at sikre at de ikke allerede findes på en officiel liste.

Jan Martin: Som repræsentant for navneudvalget for skadedyr, nedsat af Dansk Selskab for Plantesygdomme og Skadedyr, anbefaler han, at taxonlisten inkluderer arter, der ikke forekommer i Danmark, men som skal være på karantænelister for at forhindre, at de kommer til landet.

Ang. bindestreger i artsnavne og deres foreslåede afskaffelse i dansk sprognavn anbefaler han, at allearter.dk-projektet melder ind til nævnet, at bindestreger ikke bør afskaffes.

Han anbefaler at konsultere KU-LIFE meddelelsskrift samt opdateret liste af Jørgen Jørgensen over danske skadedyr: Med allearter.dk kan der skabes konsensus om navngivning også af skadedyr.

Kathe Rose Jensen og Jan Martin: M.h.t. de medieskabte "dræber-" navne bør allearter.dk-projektet modarbejde dette "fornavns" udbredelse.

Henrik Enghoff, Karsten Schnack og Hans Baagøe: Navne er også kommunikation, f.eks. monstermejerer, massemejerer, den tyndbenede monokelskolopender, bombarderbille, skakbræt. Det er væsentligt med karakteriserende navne, navne man kan huske.

Ole B. Lyshede: Martin Vestergaard lavede på et tidspunkt en konkurrence om, hvem der kunne finde flest homonymer. (Denne liste er efter workshopen tilsendt projekt allearter.dk og kan findes på www.allearter.dk/nyheder.htm.)

Konklusion:

DanBIF-sekretariatet og Lars Skipper skal medtage ovenstående betragtninger i arbejdsplaner omkring danske navne på arter.

Diskussionsemne 5 – Intraspecifikke taxa

Problemstillinger

- For hvilke artsgrupper er intraspecifikke taxa relevante, interessante – og tilgængelige?

Konklusion:

Hvor det er relevant anvendes intraspecifikke taxa. Projektet hedder "allearter.dk" ikke "alletaxa.dk".

Et af målene med allearter.dk-projektet er at lave en taxonliste, der tilgodeser alle typer af brugere. Hvad sker der f.eks., hvis en art fra videnskabeligt hold splittes i to arter? Så kan andre typer brugere af listen ikke finde ud af, hvor de skal placere belæg for arten – allearter.dk-projektet skal finde en måde at løse det på i samråd med brugerne.

Afsluttende diskussion, afrunding og fremtidsplaner for Allearter.dk-projektet:

Ønskeseddel til færdiggørelse af taxonomiske grupper:

- Karplanter
- Svampe
- Alger
- Mosser
- Pattedyr
- Fugle
- Sommerfugle

Næste skridt med projekt allearter.dk

- DanBIF fremlægger forslag til sammensætning af en lille styregruppe for projektet.

- DanBIF fremlægger forslag til sammensætning af ekspertgrupper og indbyder til udnævnelse af officielle tovholdere for hver af disse grupper, som melder ind til projektet. Hvor der findes en velfungerende gruppe bruges denne, og hvor eksperter mangler vil Lars Skipper gerne have enkeltpersoner / smågrupper af personer at støtte sig til, for at en konsensus-liste kan opnås. Taxonlisten skal også udstille uenigheder.
- DanBIF fremlægger en arbejdsplan for projektet i henhold til ovenstående notat.
- Henrik Enghoff vil arbejde på et forslag til, at projektet udbygges til at inkludere "alldanskeartermedmindsténprikpågbif.dk"

Vision for allearter.dk-projektet.

- At der består et veletableret, velfungerende bredt samarbejde blandt eksperter omkring en national taxonliste, organiseret af DanBIF.
- At taxonlisten opfylder de behov som dens mange forskellige brugere ønsker.
- At allearter.dk indeholder:
 - "Komplet" oversigt over dyr, planter, svampe m.v.
 - Info om artsgrupper
 - Komplekse søgefunktioner/visninger
 - Portal for info om nye arter, ny litteratur m.v.